

שיטת בחירות אזורית בישראל

יתרונות וחסרונות, מודלים והדמיות

המכון הישראלי לדמוקרטיה

שיטת הבחירות בישראל

— בישראל יש שיטה יחסית-רשימתית, המקובלת בעולם.

— אולם יש בה שני מרכיבים ייחודיים:

— **שיטה ארצית, ללא מחוזות בחירה**

— שיטה רשימתית-סגורה - הבוחר לא יכול להשפיע על זהות הנבחרים

— מחוזות בחירה יכולים להיות:

— חד-נציגיים - בכל מחוז נבחר נציג אחד בלבד לפרלמנט

— רב-נציגיים - בכל מחוז נבחרים כמה נציגים לפרלמנט

— יש שיטות מעורבות, שיש בהן כמה סוגים של מחוזות בחירה

— מבין הדמוקרטיות החברות ב-OECD, **רק בישראל, הולנד וסלובקיה אין כמה מחוזות בחירה**

מחוזות בחירה ב-33 דמוקרטיה החברות ב-OECD

שיטות מעורבות (7)	מחוזות בחירה רב-נציגיים (18)		מחוזות בחירה חד-נציגיים (5)	מחוז בחירה ארצי (3)
גרמניה	בלגיה	אוסטריה	אוסטרליה	ישראל
איטליה	יוון	דנמרק	ארה"ב	הולנד*
הונגריה	איסלנד	אירלנד	בריטניה	סלובקיה*
דרום קוריאה	נורבגיה	לוקסמבורג	צרפת	
יפן	ספרד	פורטוגל	קנדה	* בהולנד ובסלובקיה יש רכיב אישי בשיטת הבחירות
ליטא	שווייץ	שבדיה		
ויו זילנד	צ'כיה	פולין		

מחוזות בחירה - יתרונות

- מבטיחים ייצוג טריטוריאלי (גם לפריפריה)
- מחזקים את הקשר בין הבוחר לנבחר, מגבירים אחריותיות
- מבזרים את העוצמה הפוליטית, מחזקים את האיזונים והבלמים
- עשויים לתמרץ חלק מהמפלגות להתמזג, ובכך להקטין את הפיצול בפרלמנט ובמשלה
- עשויים לעודד שיתופי פעולה בין-מפלגתיים בנושאים מקומיים

טיעונים נגד מחוזות בחירה - ותשובות

- ישראל קטנה מדי מכדי לחלק אותה למחוזות בחירה
 - ישראל כבר לא קטנה מבחינת מספר התושבים
 - מחוזות בחירה נהוגים במדינות קטנות בהרבה מבחינת מספר התושבים ו/או השטח, כמו לוקסמבורג, מלטה ואיסלנד
- קביעת הגבולות בין המחוזות עלולה להביא למניפולציות פוליטיות ולפגוע בייצוג של קבוצות אוכלוסייה
 - אפשר וכדאי להתבסס על גבולות מינהליים קיימים
 - במחוזות רב-נציגיים גדולים, אין כמעט אפשרות למניפולציה
- בחירות אזוריות עלולות להחריף את השחיתות הפוליטית
 - אין לכך ראיות אמפיריות
 - ביזור הופך את השחיתות לבעיה ממוקדת ומבודדת

— בחירות אזוריות יובילו לירידה ב"איכות" חברי הכנסת

— אין הגדרה אחידה ומוסכמת ל"איכות"

— אין סיבה להניח שחברי הכנסת שייבחרו במחוזות או בפריפריה יהיו פחות "איכותיים"

— בחירות אזוריות עלולות להוסיף שסע נוסף לחברה הישראלית

— להיפך: הדגשת הזהות והאינטרסים האזוריים עשויה דווקא לעודד שיתוף פעולה בין מגזרים שונים מאותו אזור

— בחירות אזוריות יובילו ליצירת מפלגות אזוריות, שיתמקדו

באינטרסים אזוריים

— אפשר למנוע מפלגות אזוריות באמצעות דרישה לאחוז חסימה ארצי ולחייב רשימות להתמודד בכמה מחוזות

— התמקדות מתונה באינטרסים אזוריים היא דבר חיובי

— בחירות אזוריות יפגעו בלכידות הסיעתית והקואליציונית

— מוסדות המפלגה ימשיכו לשלוט על בחירת המועמדים, ויוכלו להעניש חברי כנסת "סוררים"

עניין עדינות לפגוע בלכידות במדיניות ופגוע אנוש כהן כמובן ונוכח

ישראל קטנה מדי? מחוזות הבחירה בלוקסמבורג

- בפרלמנט יש 60 מושבים
- המדינה מחולקת ל-4 מחוזות בחירה
- בכל מחוז נבחרים 9-23 נציגים לפרלון

מדוע מחוזות רב-נציגיים ולא חד-נציגיים?

- מחוזות רב-נציגיים מניבים תוצאה יותר יחסית, המשקפת את התפלגות הקולות
- במחוזות חד-נציגיים יש סכנה למניפולציה – שרטוט מחוזות הבחירה כדי לשרת מפלגות מסוימות (Gerrymandring)
- במחוזות חד-נציגים יש סכנה של הדרת ציבורים מסוימים – ערבים, חרדים ואחרים. הסכנה גדולה במיוחד במדינה שסועה כמו ישראל
- גם בעולם, מחוזות רב-נציגיים מקובלים יותר
- * יתרון של מחוזות חד-נציגיים או קטנים – מבטיחים ייצוג בכנסת לאזורים קטנים ופריפריאליים מאוד

בחירות אזוריות בישראל – תנאים מקדימים

– המחוזות חייבים להתבסס על **חלוקה מינהלית קיימת** (במודלים שבהמשך, השתמשנו באזורי הבחירה הקיימים של ועדת הבחירות המרכזית, ולעתים איחדנו כמה אזורים. אפשר לחלופין להתבסס על מחוזות/נפות משרד הפנים)

– יש לשמור על **הצבעה בפתק אחד** – הצבעה ב-2 פתקים מעודדת פיצול הצבעה, כפי שקרה בבחירה הישירה

הדמיית בחירות אזוריות-יחסיות בישראל: אזהרת שימוש

– ההדמיות מתבססות על תוצאות בחירות 2020 (בעת חישוב התוצאות במחוזות הבחירה, לא נספרו המעטפות הכפולות).

– צריך לזכור כי שינוי שיטה יוביל גם לשינוי דפוסי ההצבעה והיערכות המפלגות לבחירות.

– עם זאת, אין דרך טובה יותר לערוך הדמיה, כי לא ניתן להעריך מראש את השינוי הצפוי בהתנהגות הפוליטיקאים והאזרחים.

חמישה מודלים של בחירות אזוריות*

— **מודל 1:** 12 מחוזות בחירה שבהם נבחרים כל 120 הח"כים (בכל מחוז - 8-13 ח"כים)

— **מודל 2:** 12 מחוזות בחירה שבהם נבחרים 90 ח"כים (בכל מחוז - 6-10 ח"כים) + מאגר ארצי של 30 ח"כים**

— **מודל 3:** 12 מחוזות בחירה שבהם נבחרים 60 ח"כים (בכל מחוז - 4-7 ח"כים) + מאגר ארצי של 60 ח"כים

— **מודל 4:** 18 מחוזות בחירה שבהם נבחרים 120 ח"כים (בכל מחוז - 3-10 ח"כים) ***

— **מודל 5:** 18 מחוזות בחירה שבהם נבחרים 90 ח"כים (בכל מחוז - 3-7 ח"כים) +

* מאגר ארצי של 30 ח"כים
* חלוקת המנדטים היא לפי השיטה הקיימת - אחוז חסימה ארצי של 3.25%, בדר-עופר.

** החישוב התבצע תוך הפרדה מוחלטת בין המחוזות למאגר הארצי. אפשר לחשב באופן

שונה, שבו המאגר הארצי "מפצה" על חוסר היחסיות של המחוזות. בשיטה כזו, חלוקת המנדטים הסופית זהה לבחירות 2020.

*** לוועדת הבחירות המרכזית יש 19 אזורים. 2 אזורים קטנים אוחדו: צפת וכנרת.

מודל 1 - 12 אזורי בחירה

סה"כ	ימנה	יש' ביתנו	העבודה-גשר- מרצ	יהדות התורה	ש"ס	הרש' המשותפת	כחול לבן	ליכוד	
11					1	4	3	3	צפת-כנרת- יזרעאל
9						5	2	2	עכו
9		1					4	4	חיפה-קריות
13					1	4	4	4	חדרה-השרון
12	1				1		6	4	פ"ת-מרכז צפון
8				1	1		4	2	דן
8			1				5	2	תל אביב
12				1	1		4	6	רמלה לוד- איילון
8							4	4	רחובות
13	1			3	2		2	5	ירושלים-יהודה
8		1			1		2	4	אשקלון
9					1	2	2	4	באר שבע
	2	2	1	5	9	15	42	44	סה"כ

מודל 2 - 12 אזורי בחירה + מאגר ארצי של 30 מנדטים

סה"כ	ימנה	יש' ביתנו	העבודה-גשר- מרצ	יהדות התורה	ש"ס	הרש' המשותפת	כחול לבן	ליכוד	
8						3	2	3	צפת-כנרת- יזרעאל
7						5	1	1	עכו
7		1					3	3	חיפה-קריות
10						3	4	3	חדרה-השרון
9	1				1		4	3	פ"ת-מרכז צפון
6				1	1		3	1	דן
6			1				4	1	תל אביב
9					1		3	5	רמלה לוד- איילון
6							3	3	רחובות
9	1			2	2		1	3	ירושלים-יהודה
6		1			1		1	3	אשקלון
7					1	2	1	3	באר שבע
30	1	1	1	2	2	4	9	10	מאגר ארצי - 30

מודל 3 - 12 אזורי בחירה + מאגר ארצי של 60 מנדטים

סה"כ	ימין	יש' ביתנו	העבודה-גשר-מרצ	יהדות התורה	ש"ס	הרשימה המשותפת	כחול לבן	ליכוד	
5						2	1	2	צפת-כנרת-יזרעאל
4						2	1	1	עכו
5							3	2	חיפה-קריות
7						2	3	2	חדרה-השרון
6							3	3	פ"ת-מרכז צפון
4				1			2	1	דן
4							3	1	תל אביב
6					1		2	3	רמלה לוד-איילון
4							2	2	רחובות
6	1			1	1		1	2	ירושלים-יהודה
4					1		1	2	אשקלון
5						1	1	3	באר שבע
60	3	3	3	3	5	8	17	18	מאגר ארצי - 60

מודל 4 - 18 אזורי בחירה

ס"ס	ימין	יש' ביתנו	העבודה-גשר-מרצ	יהדות התורה	ש"ס	הרש' המשותפת	כחול לבן	ליכוד	
8				2	2		1	3	ירושלים
5	1			1	1			2	יהודה
3							1	2	צפת-כנרת
7						4	1	2	זרעאל
9						5	2	2	עכו
5							3	2	חיפה
4							2	2	קריות
6						2	2	2	חדרה
6	1						3	2	מרכז צפון
7						1	3	3	השרון
6					1		2	3	פתח תקווה
5				1			2	2	רמלה לוד
9							4	5	רחובות
8			1				5	2	תל-אביב
8				1	1		4	2	דן
6							3	3	איילון
8		1			1		2	4	אשקלון
10					1	2	2	5	באר שבע

מודל 5 - 18 אזורי בחירה + מאגר ארצי של 30 מנדטים

סה"כ	ימיה	יש' ביתנו	העבודה-גשר- מרצ	יהדות התורה	ש"ס	הרש' המשותפת	כחול לבן	ליכוד	
6				2	1		1	2	ירושלים
4	1			1	1			1	יהודה
3							1	2	צפת-כנרת
5						3	1	1	יזרעאל
7						5	1	1	עכו
3							2	1	חיפה
3							1	2	קריות
4						2	1	1	חדרה
4							2	2	מרכז צפון
5						1	2	2	השרון
5					1		2	2	פתח תקווה
4				1			1	2	רמלה לוד
7							3	4	רחובות
6			1				4	1	תל-אביב
6				1	1		3	1	דן
5							2	3	איילון
6		1			1		1	3	אשקלון
7					1	2	1	3	באר שבע
30	1	1	1	2	2	4	9	10	מאגר ארצי - 30
						17	20	44	סה"כ

סיכום הדמיות

18 אזורים + 30 ארצי	18 אזורים	12 אזורים + 60 ארצי	12 אזורים + 30 ארצי	12 אזורי ם	בחירו ת 2020	
44	48	42	42	44	36	הליכוד
38	42	40	39	42	33	כחול לבן
17	14	15	17	15	15	הרש' המשותפת
8	7	8	9	9	9	ש"ס
7	5	5	5	5	7	יהדות התורה
2	1	3	2	1	7	העבודה-גשר- מרצ
2	1	3	3	2	7	ישראל ביתנו
2	2	4	3	2	6	ימינה
61	62	59	59	60	58	גוש ימין- מרכז